

Polecenia podsumowujące

1. Wyjaśnij, czym były umowy komendacyjne.
2. Opisz akt hołdu lennego.
3. Scharakteryzuj drabinę feudalną.
4. Wskaż mocne i słabe strony systemu feudalnego.

◆ Narodziny feudalizmu

Załamanie się systemu społeczno-gospodarczego i politycznego po upadku Cesarstwa Zachodniorzymskiego.
Słabość nowo utworzonych państw barbarzyńskich.
Kryzys życia miejskiego.
Powrót do gospodarki naturalnej.
Umowy komendacyjne – oddanie się wolnego człowieka pod opiekę innemu wolnemu człowiekowi w zamian za służbę.
Powstanie systemu feudalnego w efekcie upowszechnienia się umów komendacyjnych.

◆ Seniorzy i wasale

Wzrost znaczenia ciężkozbrojnej jazdy na polach bitew.
Wykorzystanie umów komendacyjnych do tworzenia organizacji wojskowej w monarchii Karolingów.
Hołd lenny – akt, w którego następstwie rycerz lub duchowny oddawał się w opiekę panu feudalnemu.
Lenno – ziemia, którą otrzymywał wasal w zamian za hołd lenny.
Inwestytura – ceremonia nadania lenna.
Suzeren – najwyższy senior niebędący w swoim kraju niczym wasalem.
Zasada „wasal mojego wasala nie jest moim wasalem” (nieobowiązująca w Anglii).

◆ Sytuacja chłopów

Dwie grupy pracujące na roli – niewolnicy i wolni chłopci.
Poddaństwo – zależność chłopów od pana feudalnego.
Renta feudalna – powinności ponoszone przez chłopów na rzecz pana za użytkowanie gruntów.
Rodzaje renty feudalnej – w naturze, renta odrobkowa (pańszczyzna), czynsz.
Immunitety – przywileje (ekonomiczne i sądowe) wyłączające lenno spod władzy seniora.

◆ Rozdrobnienie feudalne

Rozdrobnienie władzy.
Wzmocnienie pozycji panów feudalnych względem monarchów.
Anarchia feudalna – ekstremalne rozdrobnienie władzy i towarzysząca mu krwawa rywalizacja między feudałami.

◆ Znaczenie systemu feudalnego

Określenie stosunków między poddanymi a rządzącymi.
Poczucie wyższości społecznej feudałów.
Powstanie rycerstwa.
Wpływ na późniejsze formy ustrojowe, m.in. monarchię stanową.

Polecane publikacje

Marc Bloch, *Spółczesność feudalna*, Warszawa 2002.
Susan Reynolds, *Lenna i wasale. Reinterpretacja średniowiecznych źródeł*, Kęty 2011.

